

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ З ДОСВІДУ РОБОТИ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ «ПЕРЛИНКА»

Світлана ПЕТРОВА, директор Одеського комунального навчального закладу «Дитячий будинок "Перлінка"»

На сучасному етапі розвитку системи освіти і виховання на перший план виходять завдання створення умов для становлення особистості кожної дитини з урахуванням її особливостей психічного та фізичного розвитку. В умовах дитячого будинку все ускладнюється. Саме тому в нашому закладі особлива увага приділяється комплексному соціально-психолого-медико-педагогічному супроводу.

Світ, в якому живе сучасна дитина, негативний досвід — усе це накладає відбиток на розвиток кожного вихованця дитячого будинку. І навіть найкращі умови, створені для життя в закладі, не завжди можуть змінити набуті в минулому звички. Тягар відсутності спілкування з матір'ю та батьком незримо, але дуже болісно висить над кожною дитиною. Усе це відображається на нервово-психічному розвитку дитини. Саме тому вирішення будь-якої проблеми необхідно спрямувати на створення системи розвивального середовища дитини з урахуванням її особистісних та фізіологічних особливостей. З цією метою необхідно об'єднати зусилля педагогів, медичних працівників, лікарів, психологів та інших спеціалістів, які причетні до формування готовності до соціальної та особистісної самореалізації дітей, вихованців дитячого будинку.

Мета діяльності педагогічного колективу дитячого будинку «Перлінка»:

- створювати такі умови, в яких кожен вихованець повірив би в себе, у свої можливості, відчув радість від досягнутого;
- формувати готовність до соціальної та особистісної самореалізації;

- підтримувати і готувати дитину до самостійного життя.

Саме на це спрямована робота соціально-психолого-медико-педагогічного (СПМП) супроводу вихованців. Організація СПМП супроводу в закладі — це лише один з етапів реалізації програми «Соціального партнерства».

Головні чинники СПМП супроводу:

1. Єдність вимог усіх фахівців.
2. Забезпечення допомоги у встановленні добрих взаємин дитини з дорослими.
3. Групові заняття, семінари та тренінги з педагогами й дітьми з розвитку комунікативних навичок.
4. Профілактичні заходи з укріплення емоційно-вольової сфери дитини.
5. Активізація внутрішнього потенціалу кожного вихованця засобами додаткового виховання та навчання.
6. Самовизначення дитини.

Цікава гра

Складові СПМП супроводу

1. **Соціально-правовий супровід** здійснюють юрист закладу, соціальний педагог і вихователь. Знання історії життя кожної дитини, захист її майнових та житлових прав, своєчасне отримання пенсій, аліментів — складові роботи соціально-правового супроводу. Соціальний педагог організовує культурно-розважальні заходи та діяльність дітей поза стінами дитячого будинку.

Загалом уся діяльність педагогічного колективу тісно пов'язана з процесом соціалізації вихованців. Учені довели, що людина в процесі соціалізації є самореалізуючим суб'єктом, у якого є свої мотиви, забаганки, потреби, котрий уміє ставити собі цілі. Саме це спрямовано на створення умов саморозвитку особистості, виявлення здібностей. І тому в нашій роботі знайшла відображення «Програма соціальної адаптації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в дитячому будинку «Перлинка».

Усі програми дитячого будинку спрямовані на те, щоб кожна особистість була конкурентноздатна у суспільстві, вміла планувати стратегію власного життя.

У ранньому віці дитина начебто не бачить усіх зусиль дорослих стосовно неї, а просто підкорюється їм, приймає правила гри, тому що особливістю дошкільного та молодшого шкільного віку є довіра дорослому, наслідування йому. Проте з віком приходить розуміння свого місця у світі, і саме тоді дитина шукатиме власний індивідуальний шлях. Але сьогодні необхідно скласти сходинки для вибору цього індивідуального шляху. Тому дуже важливо навчити дитину спілкуватися і правильно аналізувати отримані знання.

Залучаючи дитину до ознайомлення з довкіллям, до життя в суспільстві, до трудової діяльності, педагогічний колектив дає їй моральні зразки поведінки в суспільстві, де чітко визначено, що є добре, а що погано. Так у процесі соціалізації дитина створює свою індивідуальну модель життя в суспільстві. Дитині-сироті дуже важливо адаптуватись у світі, тому ми сподіваємося, що зможемо дати дитині знання про суспільство, життя в ньому й еталони емоційного ставлення до життєвих явищ і стосунків.

2. **Психологічний супровід** забезпечується роботою психолога, що полягає у проведенні психодіагностики, корекційної роботи, тренінгів, семінарів, проведенні консультацій та психологічної просвіти. За результатами психодіагностичної роботи складається індивідуальний план розвитку і корекції особливостей кожного вихованця.

Педагогічна підтримка в закладі забезпечується роботою старшого вихователя, вихо-

вателями, інструктором із фізичної культури та плеядою спеціалістів, які працюють для забезпечення додаткової освіти і процесу виховання. Разом фахівці забезпечують роботу з реалізації рішення консилиуму щодо організації виховного процесу, діагностичну роботу, корекції когнітивних процесів, емоційно-вольової та мотиваційної сфер.

Індивідуальні заняття

3. **Медичний супровід** кожної дитини забезпечується: лікарем-педіатром та лікарем-психіатром, цілодобовим чергуванням медичного персоналу (4 медичні сестри), медсестрою, фізіотерапевтичною, медсестрою з масажу, інструктором із лікувальної фізичної культури. Основні напрями їхньої роботи:

1. Діагностичний.
2. Корекційний.
3. Оздоровчо-профілактичний.

Усі ці напрями реалізуються через такі засоби:

- фізіотерапевтичні процедури;
- гідромасаж;
- ароматерапію;
- хромотерапію;
- плавання в басейні;
- лікувальну фізкультуру.

Двічі на рік до роботи СПМП приєднуються робітники дитячої поліклініки № 6, які проводять диспансеризацію вихованців.

4. **Логопедична діагностика та корекція мовлення** вихованців спрямована на:

- фонетико-фонематичний слух вихованців;
- збагачення активного словника;
- роботу з артикуляційним апаратом;
- роботу над темпом мовлення;
- виховання голосової культури;
- вивчення граматичного ладу мовлення;
- читання і розуміння прочитаного.

Ізолятор

Робота такого супроводу дає змогу виявити можливості та здібності вихованців, скласти план індивідуального розвитку дитини й обрати актуальний напрям корекції.

Моніторинг СПМП супроводу здійснюється за такими параметрами:

1. Емоційний стан дитини.
2. Психофізіологічні показники (сон, апетит тощо).
3. Активність дитини в різних видах діяльності.

Усе це відображається в документах:

1. Карта мовного розвитку.
2. Висновки психологічних досліджень.
3. Індивідуальна програма медико-психолого-педагогічної корекції.
4. Соціальний паспорт вихованця.

Чотири рази на рік проводяться соціально-психолого-медико-педагогічні консилиуми, до складу яких входять: директор закладу, юрист, старший вихователь, психолог, соціальний педагог, логопед, лікар-педіатр, лікар-психіатр і вихователі відповідної групи. Кожен фахівець повідомляє висновки своєї роботи та висловлює рекомендації щодо роботи консилиуму. Після цього приймається спільне рішення щодо подальшої роботи з дитиною.

СПМП консилиум надає рекомендації щодо роботи з конкретною дитиною, враховуючи ре-

зультати спеціалізованих спостережень та індивідуальних особливостей дитини, складає індивідуальний план роботи з дитиною. План може корегуватися й доповнюватися залежно від особливостей дитини. Організуючи взаємодію з дитиною, вихователь використовує індивідуальні форми з поступовим включенням її до колективної діяльності, постійно здійснюючи емоційну підтримку дитини. Для цього він застосовує такі прийоми, як похвалу, компліменти, виявлення ніжності, дружні жести, міміку, спокійний тон тощо.

Вихователю важливо укріпити в дитини впевненість у тому, що дорослий завжди готовий допомогти в будь-яку хвилину, створити умови для виникнення відчуття безпеки та самоцінності. Усі учасники виховного процесу заохочують дитину розповідати про те, що її турбує, пояснюють, де можна просити допомогу.

Ефективним прийомом є організація вечірніх бесід. Тут підкреслюють навіть незначні досягнення й успіхи дитини в діяльності, вихователь формує позитивне ставлення дитини до себе, відновлюючи її довіру до навколишнього світу. Вихователь регулює режим дня дитини, формує навички самообслуговування, поступово знайомить із вимогами, нормами, традиціями групи, допомагає орієнтуватися в груповому просторі: показує розташування кімнат, предметів, які знаходяться у цих кімнатах, розповідає про їх призначення, вчить користуватися предметами побуту. Більш розширене освоєння простору та традицій дитячого будинку здійснюється через бесіди, перегляд фотографій, творчих робіт вихованців, екскурсій, організацію спілкування з персоналом і старшими дітьми, відвідування концертів, позакласних заходів. Завдання вихователя — зацікавити дитину в подіях, що відбуваються, показати їх доцільність. Уключення дитини в суспільно-корисну діяльність здійснюється пізніше, коли стабілізується емоційний фон і виникає інтерес, ініціатива й активність для участі в цій діяльності.

Ще один напрям роботи вихователя — допомога дитині у встановленні взаємовідносин з оточуючими людьми. В організації взаємодії дитини з навколишнім світом вихователь використовує такі методи, як бесіда, спільне спостереження

за довіллям і діяльністю співробітників дитячого будинку, показ ігрових дій, моделювання, читання художньої літератури, створення проблемних ситуацій, етюди та драматизація тощо. Важливо допомогти дитині відчувати себе рівноправним учасником групової взаємодії.

Результативність роботи СПМП супроводу здійснюється за такими параметрами:

- емоційний стан вихованця (емоційна стабільність, тривожність);
- психофізіологічні показники (сон, апетит);
- активність вихованця в різних видах діяльності.

Якісне оцінювання кожного параметра здійснюється за трьома рівнями: низький, середній, високий.

Показник за параметром «емоційна стабільність» свідчить про рівень стабільності емоційного фону, адекватності емоційних реакцій, дратівливості, агресивності, чутливості.

Низький рівень показників:

- нестабільність емоційного фону;
- неадекватність емоційних реакцій;
- дратівливість;
- часті прояви агресії;
- підвищена чутливість.

Високий рівень показників:

- стабільність емоційного фону;
- адекватність емоційних реакцій;
- незначні прояви дратівливості;
- відсутність агресивної поведінки.

Показники за параметром «тривожність» свідчать про стадії адаптаційного процесу, врівноваженість нервових процесів, наявність ускладнень при встановленні контактів, адекватність поведінки.

Низький рівень показників указує на:

- завершення процесу адаптації;
- урівноваженість нервових процесів;
- легкість у встановленні контактів;
- зниження можливості психосоматичних захворювань;
- адекватність поведінки.

Високий рівень показників:

- перебіг процесу адаптації;
- неврівноваженість нервових процесів;
- труднощі у встановленні контактів;

- наявність невротичного конфлікту;
- збільшення можливості виникнення психосоматичних захворювань; неадекватність поведінки.

Показники за параметром «сон» свідчать про труднощі при засинанні і пробудженні, смоктання пальця, самозаколювання, ходіння уві сні, енурез, енкопрез.

Низький рівень показників свідчить про наявність у вихованця порушень сну (ходіння уві сні, енурез, енкопрез).

Високий рівень показників є нормою, вказує на відсутність порушень сну.

Показники за параметром «апетит» свідчать про стан фізіологічних механізмів, що регулюють надходження в організм харчових речовин.

Низький рівень показників свідчить про знижений апетит, надмірну вибірковість продуктів харчування. **Високий рівень** свідчить про підвищений апетит, непомірності в їжі, схильність до переїдання. Нормою є середній рівень показників.

Показники за параметром «активність» вказують на бажання дитини брати участь у різних видах діяльності. **Низький рівень** показників свідчить про пасивність, небажання брати участь у всіх або в багатьох видах діяльності. **Високий рівень** вказує на бажання дитини брати участь у всіх або в багатьох видах діяльності.

Догляд за тваринами

ДІАГНОСТИКА ПОКАЗНИКІВ СПМП СУПРОВОДУ

У таблиці «Результати діагностики показників СПМП супроводу» представлені у відсотковому співвідношенні щорічні дані діагностики показників СПМП супроводу всіх дітей, включаючи новоприбулих, які перебувають у дитячому будинку «Перлинка» на момент діагностики. Результати діагностики новоприбулих дітей не відповідають нормі, тому що діагностика проводиться в період адаптації. У зв'язку з цим відсоткове співвідношення загальногрупових показників норми знижується.

Результати діагностики показників СПМП супроводу

Критерії		2007	2008	2009	2010
Емоційна стабільність	Низький	92 %	84 %	78 %	71 %
	Середній	5 %	13 %	15 %	19 %
	Високий	3 %	3 %	7 %	10 %
Тривожність	Низький	0 %	8 %	11 %	15 %
	Середній	24 %	24 %	30 %	25 %
	Високий	76 %	68 %	59 %	60 %
Сон	Низький	21 %	27 %	24 %	23 %
	Середній	41 %	32 %	37 %	21 %
	Високий	38 %	41 %	39 %	56 %
Апетит	Низький	24 %	27 %	20 %	19 %
	Середній	71 %	65 %	78 %	77 %
	Високий	5 %	8 %	2 %	4 %
Активність	Низький	27 %	5 %	7 %	8 %
	Середній	35 %	35 %	26 %	27 %
	Високий	38 %	58 %	67 %	65 %

Аналізуючи дані, наведені в таблиці, слід відзначити позитивну динаміку зміни показників, відповідних нормі. Показники високого рівня емоційної стабільності, відповідні нормі, за даними 2010 року покращилися на 7 % у порівнянні з даними 2007 року. Показники низького рівня тривожності, відповідні нормі, за даними 2010 року покращилися на 15 % у порівнянні з даними 2007 року. Показники високого рівня сну, відповідні нормі, за даними 2010 року покращилися на 18 % у порівнянні з даними 2007 року. Показники середнього рівня апетиту за даними 2010 року покращилися на 6 % у порівнянні з даними 2007 року. Показники високого рівня активності за даними 2010 року покращилися на 27 % у порівнянні з даними 2007 року.

Позитивна динаміка змін показників, відповідних нормі, свідчить про ефективну роботу СПМП супроводу як єдиної, узгодженої, цілісної системи, що створює умови для підготовки вихованців до соціальної та особистісної самореалізації.

Динаміка змін показників роботи СПМП супроводу

Динаміка змін показників роботи СПМП супроводу відстежується за допомогою відсоткового співвідношення показників, які змінилися до загальної кількості показників кожного параметра, діагностованих щорічно.

Динаміка поліпшення показників СПМП супроводу у вихованців

Критерії	2008	2009	2010
Емоційна стабільність	8 %	13 %	10 %
Тривожність	22 %	24 %	15 %
Сон	11 %	13 %	23 %
Апетит		13 %	2 %
Активність	40 %	5 %	6 %

Динаміка погіршення показників СПМП супроводу у вихованців

Критерії	2008	2009	2010
Емоційна стабільність		13 %	2 %
Тривожність	8 %		4 %
Сон	3 %		2 %
Апетит			
Активність	3 %		6 %

Динаміка змін показників СПМП супроводу у вихованців, які перебувають у дитячому будинку «Перлінка» з 2007 до 2010 року

Критерії		2007	2008	2009	2010
Емоційна стабільність	Низький	93,75 %	81,25 %	62,50 %	43,75 %
	Середній	6,25 %	12,50 %	25 %	43,75 %
	Високий	—	6,25 %	12,50 %	12,50 %
Тривожність	Низький	—	—	12,50 %	31,25 %
	Середній	31,25 %	31,25 %	56,25 %	37,50 %
	Високий	68,75 %	68,75 %	31,25 %	31,25 %
Сон	Низький	25 %	25 %	25 %	25 %
	Середній	37,50 %	31,25 %	31,25 %	31,25 %
	Високий	37,50 %	43,75 %	43,75 %	43,75 %
Апетит	Низький	18,75 %	18,75 %	18,75 %	18,75 %
	Середній	75 %	68,75 %	75 %	75 %
	Високий	6,25 %	6,25 %	6,25 %	6,25 %
Активність	Низький	37,50 %	6,25 %	6,25 %	6,25 %
	Середній	31,25 %	37,50 %	18,75 %	25 %
	Високий	31,25 %	56,25 %	75 %	68,75 %

Показники емоційної стабільності покращилися в 2008 році на 8 % вихованців, в 2009 році — на 13 %, в 2010 році — на 10 %. Погіршилися показники емоційної стабільності в 2009 році на 4 %, в 2010 році — на 2 %.

Показники тривожності покращилися в 2008 році на 22 %, у 2009 році — на 24 %, в 2010 році — на 15 %. Погіршилися показники тривожності у 2008 році на 8 % (процес психічної адаптації), в 2010 році — на 4 %.

Показники сну покращилися в 2008 році на 11 %, в 2009 році — на 13 %, в 2010 році — на 23 %. Погіршилися показники сну в 2008 році на 3 %, в 2010 році — на 2 %.

Показники апетиту покращилися в 2009 році на 13 %, в 2010 році — на 4 %.

Показники активності покращилися в 2008 році на 40 %, в 2009 році — на 5 %, в 2010 році — на 6 %. Погіршилися показники активності в 2008 році на 3 %, в 2010 році — на 6 %.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці «Динаміка змін показників СПМП супроводу у вихованців, які перебувають у дитячому будинку «Перлінка» з 2007 до 2010 року», слід зазначити, що з кожним роком показники наближаються до норми.

Дані змін динаміки вказують на ефективність роботи СПМП супроводу, є передумовою до корекції підходів і методів роботи СПМП супроводу як єдиної, узгодженої, цілісної системи для реалізації поставлених цілей.

Сьогодні дитячий будинок «Перлінка» — це школа радості й творчості. А свою основну роль як директора я бачу в тому, щоб це був єдиний дім із загальними для всіх робітників цінностями, принципами, установками. Моє завдання — домогтися від кожного працівника прагнення до творчості, але з урахуванням однієї умови: розуміння того, що ти не один, що поруч працюють колеги, і всі ми служимо нашим дітям. Тому ми повинні стати поведирем для кожної дитини та провести її до соціуму саме для неї визначеною доріжкою. А моральні орієнтири мають стати для кожної дитини «світлом у кінці тунелю».

Організація простору для морального виховання дитини потребує широкого ставлення до дитини, поваги її особистості. Тільки тоді авторитет буде виховувати дитину. А. Макаренко писав: «Ви виховуєте дитину завжди, навіть тоді, коли вас немає поряд...».